

50-oji Europos Lietuviškųjų studijų savaitė

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

„Per pusę amžiaus ELSS nuosekliai rutuliojo savo įsparengimų tėvynę ir lietuvių bei jų. Savaitės nuolat buvo jaučiamas rūpestis tomis vertybėmis, kurioms išgaleti nebuvo sąlygų okupuotoje Lietuvoje. Tautos atgimimą savaitės pasitikio Gotlande, kur susirinkę Lietuvos visuomenės ir iš-eivijos atstovai suderino bendrąsias nepriklausomybės atstatymo nuostatas...“ Tai ištrauka iš Lietuvos Respublikos prezidento Valdo Adamkaus 2004 liepos 12 d. sveikinimo laiško 50-osios Europos Lietuviškųjų studijų savaitės (ELSS) dalyviams ir rengėjams Huttenfeld, Vokietijoje. Prezidentas pavadino tas savaites „Vakarų Europos lietuvių inteligentijos ypatinga intelektualine bendruomenės veiklos forma“. Jubiliejinė savaitė vyko liepos 11–17 d. Vokietijoje. Ją kartu rengė Išeivijos tyrimo centras (Kaune) ir Vokietijos Lietuvių Bendruomenė. Pagrindiniai 50-osios savaitės vadovai buvo prof. Egidijus Aleksandravičius ir dr. Darius Kuolys, abu iš Lietuvos, ir Artūras Hermanas iš Vokietijos.

J šią sukurtovinę suplaukę apie 50 rengėjų ir dalyvių, panašiai, kaip ir ankstyvesnės savaitės, bet ne tiek, kaip susirinko per 2001 m. ir 2002 m. rengiamas savaitės jau Lietuvoje, ar į kai kurias ankstyvesnės savaitės 1980 dešimtmetyje. Dalyvių buvo iš pačios Huttenfeld apylinkės, nors buvo sakoma, kad didžioji dalis vietovių gyventojų buvo vasarai išvykę į Lietuvą. Kai kurie dalyviai atvyko iš kitų Vokietijos miestų, po vieną dalyvį ar paskaitininką iš Airijos, Belgijos, Prancūzijos ir JAV. Tačiau didžioji dalis dalyvių atvyko iš Lietuvos. Dalyviai atskrido, atvažiavo mažu autobusu ar savo priemonėmis.

Kokie šių savaitių pasiekimai, žvelgiant į praeitį ir kokia šių savaitių ateitis? Buvo paskaitų ir pokalbių, kurie gvildino šias temas. Ši sukurtovinė savaitė buvo pilna prisiminimų ir praeities ilgėsio, žinių pasidalinimo, nuomonių apsigėrimo, dainų ir išvykų po gražias Huttenfeld apylinkes – į Lorsch, Heidelbergą ir Worms, į pilį gruvėsius ir kalno viršūnę, kopiant akmenimis.

Sesijos ir paskaitos

2004 m. ELSS prasidėjo sekmdienio vakarą ekumeninėmis pamaldomis Vokietijos Lietuvių kultūros instituto pastate (Rennhofo pilies) koptylėje. Jas aukėjo kat. kun. Jonas Dėdinas ir evang. kun. Mindaugas Kairys iš Lietuvos, šiuo metu baigiantis magistro studijas Heidelbergo universitete. Kun. Dėdinas buvo šios savaitės kapelionas ir kas rytą prieš pusryčius su šv. Mišių dalyviais pamokslų metu pasidalino žiniomis apie jau žinomus ir mažiau žinomus lietuvių ir baltų šventuosius. Po ekumeninių pamaldų vyko susipažinimo vakaras, o jame prasidėjo 2004 m. savaitės kasvakarinis lietuviškų dainų maratonas, prie pianino akompanuojant Mečiui Buivui.

Pazvelgus į 50 savaitių istoriją

2004 m. savaitės pirmoji diena, pirmadienis, ypač buvo perpintas prisiminimais. Ilgametis ELSS savaitės rengėjas ir paskaitininkas dr. Vincas Bartusevičius padarė apžvalgą „50 Europos lietuviškųjų studijų savaitės“. Pranešime įpinta statistinių duomenų, nuotraukomis prisiminti savaitės iniciatoriai ir ilgamečiai rengėjai, paskaitininkai. Šių savaitių pradininkais laikomi: A. Maceina, J. Grinius, J. Brazaitis ir Z. Ivinskis. Sakoma, kad idėja kilo iš prancūzų rengiamų kultūrinių savaitių, bet vis buvo pabrėžiama, kad negalima tiesiog iš jų kopijuoti. ELSS turi turėti savitą veidą. Pirmutinės savaitės buvo uždara, jose dalyvavo tik Lietuvių fronto bičiulių nariai, bet netrukus kiti Europoje gyvenantys lietuviai pradėjo dalyvauti šiuose suvažiavimuose. Pranešėjas minėjo, kokia buvo tų laikų lietuvių tremtinių dvasia. Buvo aišku, kad rezistencinio sąjūdžio už Lietuvos ribų laisvinimo darbas susiaurėjo, ir buvo orientuojamasi daugiau į kultūrinę veiklą. Zenonas Ivinskis savaitės vadino „sava mozaikine šakele“, o Antanas Maceina sakė, kad savaitės parodė Europos ištvėrę ir atkaklumą, priminė, kad jie yra gyvi, kaip tremtiniai. Jis taip pat minėjo, kad nebuvo prasmės tremtyje žvelgti atgal (kaip Odisejus), o reikia rinktis Abraomo tremties tipą – žiūrėti į ateitį. Apskritai savaitės dvelkė krikščionybės dvasia, pirmūnai turėjo panašią pasaulėžiūrą.

V. Bartusevičius pateikė daug įdomių statistinių duomenų. Dažniausiai ELSS vyko Vokietijoje (33), kitos vyko įvairiuose Europos kraštuose. 2001 ir 2002 m. savaitė vyko Lietuvoje, o 2003 m. savaitės artėjanti suimaktis buvo paminėta vienos dienos trumpa programa Kaune. Lietuvai stovint ant nepriklausomybės atgavimo slenksčio, ypatinga savaitė vyko Švedijos Gotlando saloje. Dažniausiai savaitės vadovavo: dr. Kajetonas Čeginskas (15 sykų) ir dr. Jonas Norkaitis (11 sykų). Dalyvių skaičius kasmet svyravo nuo 35 iki 200 (1984, 1985, 1988). Iš viso 203 asmenys skaitė 522 paskaitas. Daugiausia paskaitų skaitė dr. K. Čeginskas (33), dr. V. Natkevičius (32), dr. J. Grinius (25). Kurios temos dažniausiai buvo gvildenamos? Lietuvos temos (62 proc.), socialiniai mokslai (43 proc.), po to kitų sričių mokslai. Simpoziumai, tėvynės valandėlės, parodos, improvizuoti organizacijų posėdžiai... Visko tose savaitėse buvo. Ilgametė savaitės sekretorė Alina Grininė, šalia kitų savo pareigų, taip pat paruošdavo sukurtovinis sąsiuvinis – 10, 25 ir 40 metų ELSS sukurtovinis pamintė. Vieni vakarinių programų mylėtojai sakydavo: „Naktis per trumpa, paskaita per ilga“. Dr. Bartusevičiaus žodžiais, „ELSS brandino iš-eivijos kartą“. Šalia Vasario 16-osios gimnazijos, tai buvo vienintelė socializacijos priemonė ir vieta Vokietijoje. Pagal



50-ojoje Europos Lietuviškųjų studijų savaitėje (iš kairės): vienas iš moderatorių dr. Darius Kuolys, ilgametė studijų savaitės dalyvė Irena Natkevičienė ir dažnas tų savaitių paskaitininkas bei moderatorius dr. Jonas Norkaitis.

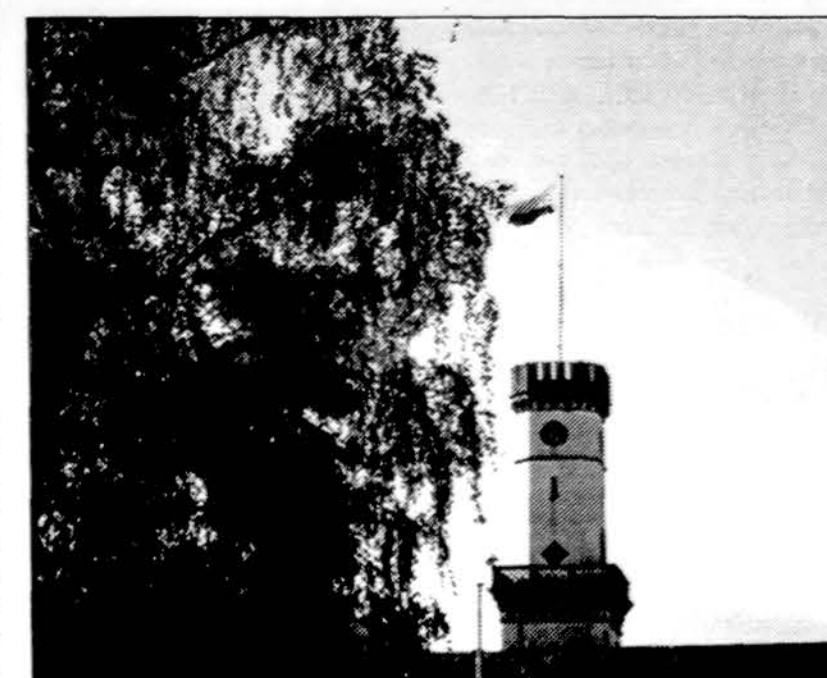
Ji, 50 metų ELSS nueitas kelias pateisino jos sumanytojų viltis. Tos savaitės žydėjo, žydi, ir yra vilties, kad dar žydės. Vėliau po pietų dr. Vincas Bartusevičius supažindino dalyvius su pastatu, kuriame vyko savaitės paskaitos bei vakaronės. Tai Vokietijos Lietuvių kultūros instituto pastatas, pro kurio langus, už medžių, buvo galima matyti Vasario 16-osios gimnazijos bendrabutį, kuriame nakvojo savaitės dalyviai. Po to Vasario 16-osios gimnazijos direktorius Andrius Šmitas supažindino su dabartinės gimnazijos kasdienybė bei jos istorijos istorija. Kiekvienam buvo išdalintas gimnazijos metraštis. Po pranešimo buvo sudaryta proga apžiūrėti visą pastatą, kuriame vyko Studijų savaitė, išskyrus privačių asmenų butus. Dalyviai aplankė Vokietijos Lietuvių kultūros instituto archyvą bei biblioteką, Vasario 16-osios gimnazijos biblioteką, koplyčią. O tie, kurie nepabijoję kopečių, galėjo užlipti ant bokšto (pilies) ir atsistoti ant stogo, nuo kurio buvo galima apžiūrėti visą Huttenfeld apylinkę.

Po vakarienės antrasis pranešimas buvo dr. Daliaus Kuzinienės „ELSS žvilgsnis į literatūrą“. Savo profesiniame gyvenime, kaip Vytauto Didžiojo universiteto dėstytoja ir Išeivijos tyrimo centro mokslininkė, studijuoją išeivijos literatūros istoriją. Jos apžvalgoje buvo prisiminta išeivijos literatūros žvaigždės ir žinovai, kurie švietė ir džiugino ELSS

dalyvius. Pvz., literatūros kritikai: A. Maceina, J. Grinius, V. Natkevičius, apžvelgė lietuvių literatūrinės kultūros paveldą – Maironį, Šatrijos Ragana, t. t., o 1958 metais J. Grinius jau aptarė tarybinės Lietuvos literatūrą po Stalino mirties. 1960 dešimtmečio laikotarpiu buvo aktyviai žvelgiama į Lietuvos patirtį, vėliau buvo aptariama religinė, patriotinė kūrėjo asmenybė, buvo žiūrima į moralinius bei etinius kriterijus. Rašytojas R. Salis aptarė išeivijos literatūrą. Nepriklausomos Lietuvos jaunimo problematiką. Savo literatūrinės analizės darė profesorės V. Kelertienė ir I. Maziliauskienė. ELSS buvo ruošiami literatūros vakarai, buvo paminėtos lietuvių ir pasaulinės literatūros sukurtovinės. Kartais Vasario 16-osios gimnazijos mokiniai inscenizavo literatūrinius vaizdelius. Pranešėja teigė, kad šiose savaitėse lietuvių literatūros tematikos pranešimai buvo atpažinti, kaip ir mes. Toliau pažvelgti į išeivijos šimtmečių lietuvių luomuose kilusius ir kritusius lygiavertiškumo bei savarankiškumo jausmus, paveiktus istorijos, kaimynų, okupacijos ir pan. Gyvų diskusijų metu dr. Kuolys priminė, kad nelaisvi žmonės negali sukurti laisvos visuomenės, ir todėl Lietuvos žmonių mentalitetas liko dar rytietiškas, tam tikras lietuviškas paralyžius ar pasyvumas dar egzistuoja. Kartais reikia paklausti – ar iš tikrųjų Lietuva reikia tvarkytis? Gal iš tikrųjų Lietuvos politinis elitas tik laukia, kad (kas nors) praeitų, kad žmonės pripras prie savo aplinkos ir situacijos.

Europėjimo tematika

Paskaitininkas dr. Darius Kuolys pasidalino mintimis „Kaip mes europėjome“. Pradedant savo paskaitą, jis prajuokavo dalyvius, aptardamas savo aprangos europietišumą ir pri-



Trispalvė plėvėsuoja virš Rennhofo pilies prie Vasario 16-osios gimnazijos Huttenfelde.



Lietuviškųjų studijų savaitės dalyviai išvykos metu Heidelberge.

siminė, kad jam kaklaraistį padovanojo Alina Grininė. Pradedamas prie rimtesnės tematikos, Kuolys kėlė klausimus pvz., „Kas yra šiandien-mes?“, „Kas yra šiandien – Europa?“. Toliau – „Ar iš esmės keičiam santykius su Europa?“. Dabartiniai Lietuvos mokslininkų ir sociologų duomenys rodo antitezę: Rytai – Vakarai. Prez. Adamkaus laimėjimu-laimėjo Vakarai. Tačiau, galima teigti, kad europėjimo ženklai toli. Net ir budama Europoje, Lietuva gali atlikti tik Rusijos „Trojos“ arklio rolę. Kiek mes europėjame? Vertybiniam Europos apklausinėjime pasirodė, kad Lietuva arti Rytų – Rytų Lietuva labiausiai pasitiki žiniasklaida, ilgisi stipraus vado. Elitas sakosi vienaip, visuomenė kitaip. Atsparos taškų nerandame. Jau 15 amžiuje Lietuva elitas suvokė, kad Lietuva esanti Vakarų erdvėje. Jis pateikė pavyzdžių, pradedant L. Sapiegos partarme Lietuvos trečiajam statute: „Esame laisluojant praeities kultūrą. Po 1989 metų jau kitos temos pasigalima apžiūrėti visą Huttenfeld apylinkę.“

Antisemitizmas Lietuvos įvaizdyje

Prof. dr. Egidijus Aleksandravičius savo paskaitos pradžioje minėjo, kad Europos lietuviškųjų studijų savaitės metu vis buvo galima sunkiai įkandamas temas įkasti. Savo pranešime „Antisemitizmas Lietuvos įvaizdyje“ priminė neseniai Lietuvos spaudoje pasirodžiusią žinutę, jog Lietuvoje nėra antisemitizmo, nes 60 proc. žmonių taip galvoja. Iš istorijos aiškinimai daromi, kad žydams Lietuvoje



Vienas iš sukurtovinės studijų savaitės moderatorių Artūras Hermanas (kairėje) ir dr. Vincas Bartusevičius, pateikęs 50 metų studijų savaitės istorinę apžvalgą.

buvo palankus klimatas, nes jiems buvo sudaryta Vytauto Didžiojo kunigaikščio globa. Kodėl pasaulyje Lietuva kai kuriems yra holokausto simbolis? E. Aleksandravičius priminė, kad „litvakų“ istorinė teritorija yra didesnė už pačios Lietuvos geografines ribas, kad reikia suprasti, kurio krašto geografinėje teritorijoje kas nors tikrai įvyko. Taip pat reikia atskirti holokaustą, istorijos unikalią įvykį, nuo antisemitizmo, kuris istorijoje ilgai egzistavo. Vienas mokslininkas tyrinėjo moksleivių nuomones ir analizavo, kad jie išreiškia antisemitizmo pozicijas, net nepažinodami nei vieno žydo. Lietuviams krepšinio įvaizdis yra kaip perlas, o deka neseniai pasirodžiusių prisiminimų apie anų laikų krepšinininkus kaip žydžius, lietuvių pakliuvo į kaltumo prielaidos sąlygas. Po pranešimo diskusijų metu buvo primenama, kad paprastiems Lietuvos kaimo žmonėms, jau ir seniau žydas yra buvęs mitologinė būtybė. Profesoriaus manymu, antisemitizmo Lietuvoje reikalas yra mažai tyrinėtas ir jis priminė Z. Rekašiaus – Aki-račiuose šių metų birželio mėn. spausdintą straipsnį („Apie tikrus ir netikrus antisemitizmus“) apie antisemitizmą lietuviuose, kuriame minima, kad tai lietuvių visuomenės problema.

Lietuva nuo Briuselio bokštų

Simboliškai pavadinto pranešimo metu Europos Sąjungos istorijos studentė Emilija Pundziūtė, gyvenanti Briuselyje, pa-

žvelgė į Europos postnacionalinį identitetą ir Lietuvos lietuvių požiūrį į vieną iš identitetų. Identitetas turi sluoksnius – istorinį, etninį, organinį, t. t. Lietuva eina į Vakarus, yra įvairi, turime baimės. Europoje istoriniai buvo kunigų ir vienuolių tinklai, vėliau reformacija. Europoje ryškios kraštų sienos – jų apimtyse skiriasi požiūriai į Bažnyčią, narkotikų pardavimą, įsitvirtintas teises. Europoje išskirtinis galvojimas apie civilinį išsprendimą, palyginus su JAV ir Kanada. Vienas autorius yra rašęs, kad europiečiai yra iš Veneros, o amerikiečiai yra iš Marso, nes jų problemų sprendimas skirtingas. Europiečiai dažnai turi taikytis su amerikiečių nuomone. E. Pundziūtė priminė dažnai keliamus klausimus: „Kaip 25 valstybės gali susėsti kartu?“ ir „Ar galima kurti bendrą kultūrą ant karo grėvės?“

Nukelta į 2 psl.

TURINYS

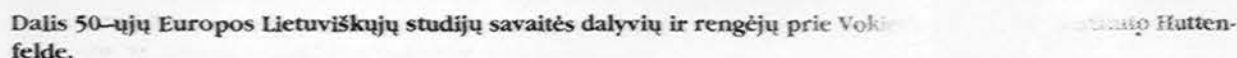
Šeštadieninis priedas visą rugpjūčio mėnesį neišeis.

Lietuviškųjų studijų savaitės praeitis ir ateitis.

Anatolijus Kairys – sukurtovininkas.

Halina Didžiulytė-Mošinskienė prisiminti.

Demokratiškumo pamoka Fokehojskole



Nukelta i 3 psl.

ANATOLIJUS KAIRYS

SVAJONIŲ JŪROS

I

Ne sapnas buvo taip klaidus – tikrovė,
Nenorom tenka nusilenkti jai.
Jos telefonas iš šaknų net ruovės
Prisiekdamas – jos nė, tušti namai.

O meilė ne tragedija, galvoju,
Nera šiandien, ji bus namie rytoj.
Gal plauna drabužius, garažą šluoja,
O gal paklydo grįždama namo.

Gal ji mane pamilusi, apvylė,
Arba įėjo ne į tas duris...
Ir nerimas lyg potvynis vis kilo,
Gal man, kaip tam arba kitam, kuris...

Širdis atšalo! Bent ranka pamoki,
Jei pasakyt sudiev kitaip nemoki.

II

Paklysti lengva jūroje svajonių,
Vien uolos, uolos iš kraštų visų.
Sirenos gražios kelių tau pastoja
Viliodamos daug žadančiu balsu.

Iveikus jas, tave užpuola Skilės,
O jos dainuoti moka dar saldžiau!
Jei jų veidais esi nenusišvylęs –
Suduž laivelis tavo dar greičiau.

Vairuoji tiesiai į kalnų armadą,
O čia Charibdeis suokia ant uolų...
Nebežinau kas širdyje tau dedas –
Ir tu susižavi viena iš jų.

Nesizavėk undinim jūroj svetimų,
Jūratės čilba ulba jūroje savo.

III

Jaunystėje mes iš ramunės būrėm,
Po vieną jos lapelį skindami.
Ką – spėjom neįspėjom – tą ir turim,
Vis tuo pačiu keliu beidami.

Matai, ramunės žiedas tiesą sakė –
Visi lapeliai baigėsi po „du“.
Ir ejom vis tolyn kur vedė akys,
Kur vieškelis nubertas sidabru.

Numiršta žmonės, bet nemiršta meilė,
Nes Dievo ji palaiminta valia.
Ir tau ir man palikti žemę gaila,
Bet čia jau baigiasi širdies galia.

Gyvenkim ir mylėkim vienas kitą,
Kad vakaras atneštų šviesų rytą.

MEILĖS SONETAI

I

Atplaukę debesys suvilgė žemę,
Perkūnas ją palaimino žaibais!
Prasišviete dangus peržiem sutemęs,
Vienur kitur nusijuokė žiedai.

Prašneko vyturiai ilgai tylėję,
Lakštutės atsukė iš pietų –
Kada laukais praėjo karštas vėjas,
Pirmi žiedai nepralenkė antrų.

Beržynas, tingiai snaudęs, pajudėjo,
Šaka šakas bučiavo žaluma –
Lyg dvaro išsipošusi aleja
Pavasariui lyg Dievui linkdama.

Karštai mylėkime mes vienas kitą,
Kaip Dievo žmogui buvo įsakyta.

II

Kada lietus ir saulė žemę plaka
Vandens ir spindulių ugnies karštiu,
Plasnoja melsvos prieš akis plastakės,
O tu nebetiki savim pačiu,

Tada jau tenka dėti juodą tašką
Tarp „būti ar nebūti“ žaidimų!
Nors tau tokie „žaidimai“ dar neiškūs,
Bet širdyje ir sieloje smagu...

Plastakės melsvos prieš akis vis rodos...
Tai vaidinys! Tiek pasakyt galiu.
Šis „vaidinys“ man neatneš paguodos,
O pasislėpti vietos neturiu.

Plastakės melsvos prieš akis plasnoja,
Vanduo ir saulė tau dueta groja...

III

Ateina laikas sėjai, laikas pjūčiai,
Mes einam pasivaikščioti takais,
Į mūsų veidas šiltas vėjas pučia,
Subrendę sodai tuoj žiedais nukais.

Šiam laikui pasipriešinti negali
Nei medžiai, nei laukai, nei mes abu.
Taip nustatyta Dievo Visagalio,
Nebent užgimęs būtumei stabu.

Štai vyturiai padangėje čirena,
Ir strazdas gieda ant žalios šakos,
Ir taip gyvybė žemėje gyvena
Globoj visus maitinančios gamtos.

Na, padainuokime? Toks geras ūpas,
Ir lapai ir žiedai iš džiaugsmo supas!



Rašytojas, dramaturgas Anatolijus Kairys, apsilankęs Maironio literatūros muziejuje Kaune 1990 metais.

Jis pats savaip traktuoja kūrybinį kelią: „...nesistebėki, kad aš daug rašau ir leidžiu. Seniai rašau, mano rašomojo stalo stalčiai lužta nuo draminių ir kitokio žanro veikalų, kurių dauguma jau paruošti spaudai (...) aš per metus parašau mažiau nei du veikalus, kartais daugiau. Jei užėina noras rašyti, tada niekas manęs nesulaikys ir prie kito darbo nepasitels. (...) Be to aš labai taupau laiką – labiau nei pinigų. Kada dauguma „linksmėnų“, kariauja karčiamose su stikliu. Ką ir alaus buteliu, aš kariaunu savo kambaryje su savo charakteriais etc. Toks jau gimiau, toks mano likimas, toks mano ir gyvenimo tikslas...“ (Iš laiško S. Santvarui 1969.12.16). Ne viename laiške ar interviu autorius prisipažįsta: „esu darbo arklis, ir vergas, todėl labai vertinu dirbančius žmones, jų aukas Lietuvos gerovei ir kultūrai“. (Iš laiško A. Ruseckaiti 1994.03.17).

Tačiau atsitolinti nuo visų darbų ir užsidaryti su mūza A. Kairiui ne visada sekėsi, gal ne visada ir norėjo. Rašytojas beveik visą laiką turėjo ir kitokių pareigų. Buvo darbštas kultūrininkas, visuomenininkas, teigė, jog jo etika, estetika ir ideja – Lietuvos meilė, jos grožis ir laisvė. Kadangi Vilniaus universitete 1942 m. A. Kairys buvo igijęs pedagogo profesiją, tad jau tremtyje Vokietijoje jam teko redaguoti žurnalą *Tremtinių mokykla*, vėliau Čikagoje redagavo kultūros iliustruotą žurnalą *Naujoji aušra* (1947–1949), buvo daugelio laikraščių bei žurnalų bendradarbis, rašė straipsnelius Bostono Lietuvių enciklopedijai, sudarinėjo an-

tologijas, suredagavo ir iš savo lėšų išleido A. Barono knyga *Debesys plaukia pažeme* ir A. Maceinos *Didįjį inkvizitorį*. Rengė Amerikos lietuvių teatro festivalius. Be to, kelerius metus buvo Lietuvių rašytojų draugijos pirmininku, vėliau vicepirmininku, vadovavo LB kultūros fondui. Nuo 1983 metų priklausė Tarptautiniam PEN klubui, jo kūrybos yra išversta į anglų, latvių, rusų kalbas. Tiek kurdamas, tiek kitus darbus dirbdamas, A. Kairys visada galvojo apie Lietuvą: „amerikiečių nepasidaryčiau nė po 100 metų, nė po dviejų, mano kraujas nuolat šaukia grįžti į Lietuvą...“ (Iš laiško A. Ruseckaiti 1997.02.10). Rašytojas po 1989 metų buvo keletą kartų atvykęs į Tėvynę, dalyvaavo Poezijos pavasario šventėje,

Patyręs daug pavydo, nedraugiškumo, tačiau pelnęs 16 literatūrinių premijų, sulaukęs garbaus amžiaus, jis tebesidžiaugia gyvenimu

kuri jam paliko malonų įspūdį, surengė savo kūrybos vakarą, Lietuvoje išleido nemažai knygų. Džiaugėsi, jog atvažiuavęs į Lietuvą, jaučiasi be galo laimingas, tarsi pasakojė... Tačiau 1998 m. lapkričio 3 d. šio straipsnio autorei jis ironiškai rašo: „Į Tėvynę atvažiuočiau tik jeigu mane ištiktų dvi nelaimės – pirmą, jei koks nors profsinitas teatras suvaidintų mano bent vieną veikalą iš *Zodis ir veiksmas* rinkinio, ir antrą, jei mano geras pažįstamas Valdas Adamkus paskirtų man, sakymė 7 laipsnio ordiną – tai atvažiuočiau į premjerą ir į or-

dino atsiėmimą...“ Gal taip ir įvyks.

Mes dar daug dalykų iš A. Kairio gyvenimo nežinome, jis susitelkęs į kūrybą, autobiografijoje kai ką nutyli. Pavyzdžiui: kad dvejus metus tarnavo kariuomenėje Ukmergėje, gavo puskarininkio laipsnį, apdovanojotas sidabro medaliu už individualių pasižymėjimų šaudyme iš kulkosvaizdžio, buvo Lietuvos katalikų jaunimo organizacijos „Pavasaris“ aktyvus veikėjas, subūrė pavasarininkų krepšinio komandą, tapo jos treneriu ir kapitonu. Karo metais Šiauliuose dvejus metus dirbo mokyklos direktoriumi. Pasitraukė į Vakarus 1944 metų rugpjūčio mėnesį. Kodėl į kai kuriuos savo gyvenimo faktus rašytojas nekreipia dėmesio, sužinome iš jo autobiografijos: „Daugelis mano darbų yra atsitiktiniai, kieno nors įtaigoti ar užimamų pareigų padiktuoti. Didžiausiu savo įnašu laikau literatūrinį lobį, jį kroviau, jį laikiau tikruoju palikimu sau, draugams ir savo vaikams. (1980)“. A. Kairys turi puikų humoro jausmą, rašo ne tik komedijas, bet ir į save moka pažvelgti autoironiškai. Patyręs daug kritikos, pavydo, nedraugiškumo, (tačiau pelnęs 16 literatūrinių premijų!), dabar, sulaukęs garbaus amžiaus, jis tebesidžiaugia gyvenimu, su filosofiniu šypsniu žvelgia į aplinką ir dėkoja Dievui už viską, kas jo lemčiai teko. Dar teberašo eilėraščius.

Norint apžvelgti A. Kairio kūrybą reiktų ištisios studijos. Ji labai įvairi ir žanrinė, ir tematinė požiūriu. Nuo lyrinio graudaus eilėraščio ligi absurdo dramos bei grotesko; nuo sovietinės Lietuvos vaizdavimo, jos istorijos gelmių iki Biblijos motyvų. A. Kairio 90-čio jubiliejaus proga Maironio lietuvių literatūros muziejuje atidaryta paroda. Nors paroda nėra didelė, joje „perbėgama“ per visą rašytojo kūrybinį gyvenimą. Gaila, kad A. Kairio archyvinis rinkinys premjerą prasideda tik Vokietijos laikotarpiu (maždaug nuo 1945 m.), iš ankstesnių metų galbūt nieko neišliko, o gal dar neatėjo laikas perduoti jį muziejui. Tačiau, antra vertus, viskas logiška – eksponuojame tik rašytojo kūrybinę biografiją, asmeninio gyvenimo, kaip jau rašiau, jis neviešina, jo kitiems žmonėms neprimeta. Parodoje eksponuojama labai daug knygų, mašinraščių, vartančių, rankraštinė knyga „Pegasas ir aš prie gestančios ugnies“, 1995, kurioje yra prisimi-

nimų, sutiktų žmonių portretų, įvairių minčių ir pasvarstymų. A. Kairys atliko bibliotekininko, muziejininko darbą: surinko iš spaudos apie save visą medžiagą, sugrupavo, susėgė – susidarė trys stori tomai. Pats sudarė savo kūrybos, dramų pastatymų bibliografijas. Parodoje yra jo redaguotų žurnalų pavyzdžiai, libretų, spektaklių programėlės, pluoštelis laišku kitiems rašytojams ir keliolika nuotraukų, tarp jų kelios su kauniečiais. Paroda puošia ypatingai gražus garsaus dailininko P. Kiaulėno darbas – A. Kairio portretas, tapytas 1949 m. Visą archyvinę medžiagą bei minėtą portretą rašytojas rūpestingai persiuntė į muziejų.

Šio teksto autorė kartkartėmis gauna iš A. Kairio vieną kitą laiškelį, juose visada yra išminties kibirkštėlių, štai ir paskutiniajame, rašytame 2004 m. balandžio 4 d., A. Kairys teigia: „Visa 'garbė' darbuose, kurie taip pat prašina, užsimiršta, naujas kūrybinis vanduo nuplauna senąjį ir gyvenimas rieda pirmyn – geras ar blogas...“

Šios parodos tikslas priminti, kad niekas neprašina be pėdsakų, kad darbai gula klodais vieni ant kitų ir visi yra reikalingi.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė

Aldona Ruseckaitė

ŠIAURĖJA GIMINĖS RATAS

Atkelta iš 2 psl.

Jos literatūrinis talentas, maitinamas tėvynės ilgesio, ypač pasireiškė išvykus iš Lietuvos. Laiškus iš Sao Paulo mamai ir artimiesiems į Lietuvą, tarp jų – ir seriai Irenai Didžiulytei-Jurevičienei ir Panevėžį – rašydavo reguliariai; laiškuose liejosi turtingos sielos išgyvenimai, persmelkti tėvynės ilgesio.

Mirė Halina Mošinskienė 2004 balandžio 23 d., palaidota Sao Paulo kapinėse, šalia vyro ir sūnau.

Halina Mošinskienė Sao Paulo lietuvių teltinyje buvo labai gerbiama ir vertinama. Apie tai kalba lietuviškai Brazilijoje leidžiamo laikraščio neologas, kuriame A. Antanaitis rašė: „Tautiečių neologus dažniausiai rašė Halina. Jos gili žodžiai atsiliepdavo visų širdyse, nes jie buvo rašyti su nuostabių meistrų kumetu, talentu ir dosnumu. Ilga laiką po Halina Mošinskienės buvo mūsų jausmų atstovė ir kodėl nepaminėti – vienintelė, kuri turėjo tą ypatybę ir sugebėjimą, – sakoma atsisveikinimo žodyje. – Ne vieną kartą skaitant jos rašinius kilo man ta liudna mintis – kas rašys jos nekrologą? Kas galėtų aprašyti jos ilgą gyvenimą, atsidavimą, vargus, džiaugsmus, sunkumus, dosnumą, patriotiškumą ir talentą? Kas galėtų padėkoti mūsų kolonijos vardu už visa tai, ką ji už mus parašiusi bei pasakiusi?“

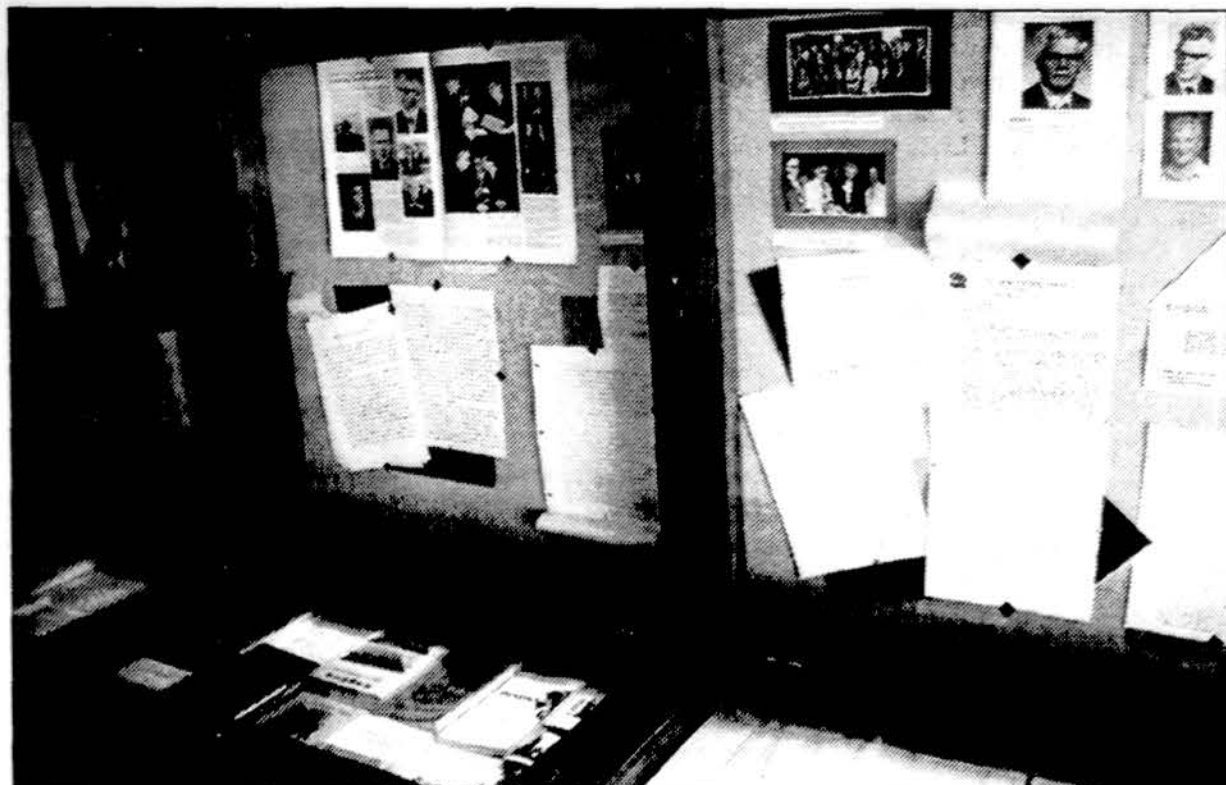
Pirmosios lietuvių beletristės, knygnešio taltininkės Liudvikos Didžiulienės žmonos ir uždraustos lietuviškos spaudos platintojos, Sibiro tremtinio Stanislovo Didžiulio anukė Halina Didžiulytė-Mošinskienė buvo vienintelė iš vaikaičių, gerai prisiminusi savo senelius ir parašiusi apie juos prisiminimus. Ši knygnešio palikuonė, kaip ir jos seneliai, daug jėgų ir energijos atidavė kultūros švietimo darbui, puoselėjo lietuvių šeimose, savo ilgametę aktyvia veikla rodė meilę Lietuvai, – Panevėžio balse (2004.06.22) rašė Anykščių krašto literatai ir Didžiulių giminės tyrinėtojai Milda Telksnytė ir Vygas Rackaitis.

Gyvenimas rieda pirmyn

Vyriausioji rašytojų karta – devyniasdešimtmečiai. Ne taip dažnai Dievulis leidžia žmogui švęsti šį garbų ir išminties pilną jubiliejų. Toks yra Čikagoje gyvenantis Anatolijus Kairys, kurio 90-čio jubiliejus bus rugpjūčio mėnesį. Jis yra bene produktyviausias lietuvių rašytojas, jau 1998 metais laiške rašęs, jog sukūrė šimtą įvai-

rių kūrinių. Ne visi jie išspausdinti ar išleisti atskiromis knygomis. Kai kurie nespausdinti draminiai kūriniai pasistatyti teatruose. A. Kairys plunksną išbandęs visuose žanruose: kūrybinį kelią pokario Vokietijoje pradėjo lyrikos knygele, vėliau pasinėrė į sudėtingą dramos, komedijos žanrą, nevengė libretų, jau brandžiais

gyvenimo metais susikaupė ties proza, parašė nemažai romanų, apsakymų, feljtonų. Už prozą pelnė ir pagrindines premijas. Štai Lietuvių rašytojų draugijos premiją gavo už tautosakinį romaną *Pažadų dvaras* (1982). Rašytojas kartais yra kritikuojamas už kūrybinio kraicio gausą, kurią sunku būtų apimti, bet kuriam tyrinėtoji, tačiau



2004 m. liepos 9 d. Maironio literatūros muziejuje Kaune Anatolijui Kairiui atidarytos parodos fragmentas.



LB Jaunimo teatras, 1971 m. Čikagoje suvaidinęs Anatolijaus Kairio „Palikimą“. Režisavo muz. Darius Lapinskas (I kairėje); veikalo autorius, rašyt. A. Kairys – I iš dešinės.

Demokratiškumo pamoka Folkehojskole

BIRUTĖ JANULEVIČIŪTĖ-IVAŠKEVIČIENĖ

„Pirmiausia reikia išmokyti mylėti gyvenimą, o tik paskui reformuoti pasaulį. Beveik visos pedagoginės filosofinės idėjos pabrėžia priešingą nuostatą: pirmiausia reikia reformuoti pasaulį, o po to – jį mylėti“.

Frederic Cristiansen,
„The Danish Folk High School 1970–1990“ 1991, 82

Unikalaus skandinavijo fenomenas: danų kalba – folkehojskole, norvegų – folkehøgskole, švedų – folkhögskola, anglų – folk high school, pavadinimo lietuviškasis atitikmuo būtų liaudies aukštesnioji mokykla. Šį terminą pasiūlė prof. Stasys Šalkauskis. Folkehojskole neturi analogo nei tarp mūsų bendrojo lavinimo mokyklų, nei tarp universitetų ar kolegijų. Šias mokyklas pirmiausia garsina jų demokratiškumas, šiltas, neformalus, geranoriškas dėstytojų ir mokleivių bendravimas. Jauni žmonės po studijų šiose mokyklose uglti savo dvasia, tampa tarsi tiesesni. Išties, kaip svarbu jaunam žmogui savyje nesugrūžti, išmokyti gerbti save, nesileisti žeminamam. Bet tai įmanoma tuomet, kai aplinka yra palanki asmenybės plėtočiai.

Vykstant į Daniją, Fyn saloje, Brenderup miestelyje esančią folkehojskole, norėjosi patirti visą šios mokyklos ypatingumą: spektrą, pajusti ir suprasti demokratiško ugdymo specifiką, dėstytojų metodiką, dėstytojų ir studentų bendravimo ypatumus.

Billund oro uoste lėktuvus nusileido jau vakarėjant. Informaciją erdvioje oro uosto patalpoje teikianti darbuotoja gerokai nuliūdino – autobusus į Brenderup išvyks tik 10 val. vakaro. Informacijos biure benrenkant Brenderup mokyklos telefoną numerį, netikėtai spartiu žingsniu priejo dvi mergaitės: „Lithuania? We are waiting for you!“. Abi su marškinėliais trumpomis rankovėmis, nors lauke oro temperatūra – tik 8 laipsniai Celsijaus. Nieko nelaukusios, merginos čiupo dalį „desanto iš Lietuvos“ bagažo, ir mašina, vairuojama Sabinos, Brenderup folkehojskole direktoriaus dukros, spartiai rieda link Brenderup.

Privaziojame išpuodingajam, ant lynų „kabanti“ tiltą, jungiantį žemyną su Fyn sala. Jo ilgis 1,624 m. Tai antrasis pagal ilgį tiltas pasaulyje. Bet praleikime jį greit. Gal todėl, kad važiuojant atsiveria nuostabiai gražus vaizdas – unikalus gamtos ir urbanistikos derinys.



Folkehojskole pastatas.

Brenderup folkehojskole pasitinka direktorius Ole Dedenroth su žmona Liselotte. Sutinka šiltai ir tiesiai klausia, ar dengti vakarieni stala. Kartu pavakarieniaujame. Ir pagaliau – poilsis. O nuo rytojaus „startuoja“ 2 savaitių kūrybinė komandiruočių.

Edukaciniai liaudies aukštesniosios mokyklos metmenys

Folkehojskole idėjos generatorius ir įtvirtintojas Danijos švietimo sistemoje buvo Nikolaj Frederik Severin Grundtvig – pastorius, filosofas, rašytojas, parlamento narys. Jis – viena šviesiausių Danijos asmenybių – greta S. Kierkegaard, H. K. Andersen.

1836 m. N.F.S. Grundtvig paskelbė veikalą *Danijos Ketur-lapis Doblas arba apie daniškumą, žiūrint į jį tendencingai*. Šiame veikalė, kuris itin vertinamas už autoriaus aktyvią demokratinę poziciją, bei kitame manifeste, kuriame N.F.S. Grundtvig pagrindė aukštesniosios liaudies mokyklos svarbą, iš esmės ir buvo nužymėti šios mokyklos kontūrai, jos unikalaus pedagoginės sistemos pagrindai.

Mokytojai, dirbantieji liaudies aukštesniojoje mokykloje, keliama daug svarbių reikalavimų. N.F.S. Grundtvig teigė, kad šio darbo turėtų imtis gyvbingas, stropus žmogus, linkęs į tokią darbą ir sugebantis jį atlikti. (Selected Educational Writings, 1991, 52) N.F.S. Grundtvig pabrėžė neformalaus bendravimo tarp mokinių ir mokytojų svarbą. Puikiai išmanęs psichologiją, jis rašė, kaip svarbu mokymo procese suprasti žmones, siekti, kad bendravimas būtų malonus ir džiuginantis. Pirmoji folkehojskole atidarymo iškilnių metu, N.F.S. Grundtvig pasakė kalbą, iš kurios vertėtų paimti tokią ištrauką: „Norint būti išsilavinusiais žmonėmis, naudingai, džiugiai gyventi, knygos nebūtinos. Reikalinga tik nuosirdi ir atvira širdis, sveikas protas, jautri ausis, maloni kalba ir gebėjimas gyvai kalbėti su iš tikro apsišvietusiais žmonėmis, galinčiais jus sudominti ir sugėdinti parodyti, kaip ir iš kur randasi žmogiškas gyvenimas, kai jį apšviečia šviesa“ (The Danish Folk High School, 1980, 21).

N.F.S. Grundtvig iškeltų idėjų paausėtojas buvo Christen Kold, pasižymėjęs oratoriniais

gabumais. Jis laikėsi nuomonės, kad įtaigi kalba pasižymi ypatinga žodžių jėga, pasiekiančia žmonių širdžių gelmes.

Brenderup mokykla: pirmieji išpuodžiai

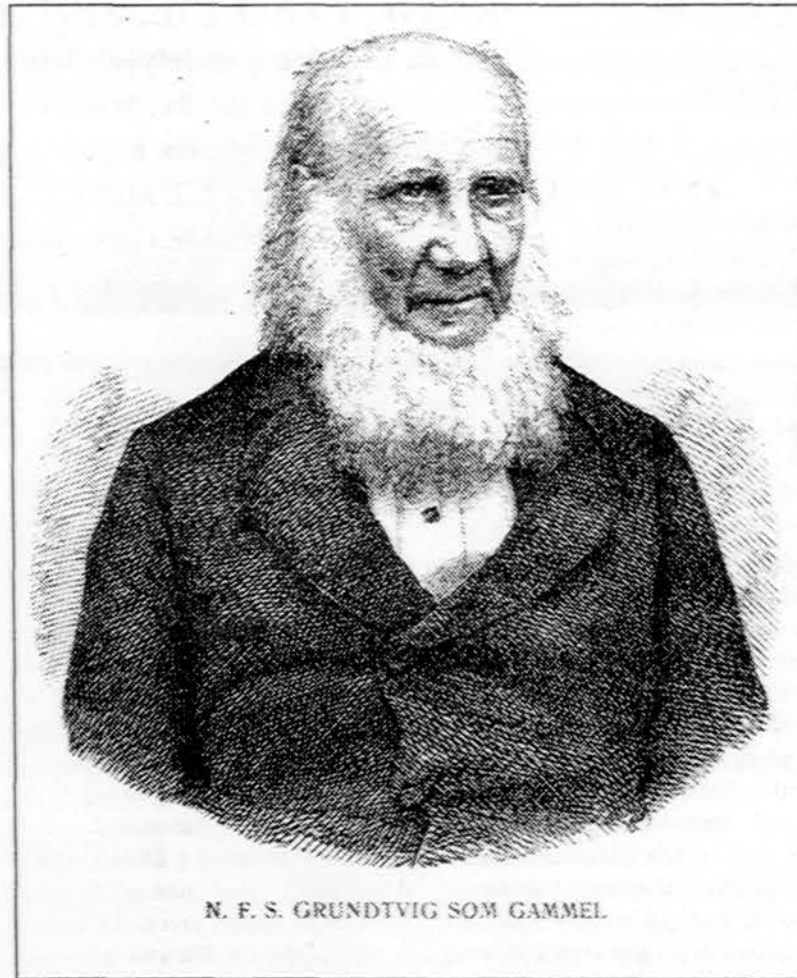
Brenderup folkehojskole, viena iš beveik 100 šiuo metu veikiančių liaudies aukštesnių mokyklų, įkurta 1989 m. Joje vienu metu gali mokytis 50 jaunų žmonių iš įvairių pasaulio šalių. Mokyklos pastatas stovi miestelio centre, sename parke.

Savo geografine padėtimi Brenderup folkehojskole yra nuostabi vieta. Dažnai kursuojančiais autobusais lengvai galima nuvykti į Odensę, Fyn salos sostinę, ar mažesnę miestelį Middelfart. Tačiau nuostabiusia gal tai, kad maždaug 3–4 km nuo mokyklos yra smėlėtas paplūdimys ir jūra, tokia žydra ir tokia švari.

Brenderup mokyklos bendruomenėje, praėjus daugiau kaip 150 m. po viešai išsakyto folkehojskole idėjos autoriaus minčių, demokratiškumo, tolerancijos idėjos nėra tik tuščia deklaracija – jomis vadovaujama kasdieninėje mokyklos veikloje. Stebint bendraujančius mokinius ir mokytojus, dalyvaujant užsiėmimuose, neteko išgirsti „pastatyto“ tono, savo pranašumo ar erudicijos demonstravimo. Išpuodis toks, kad čia susirinkę jauni žmonės, norintys pažinti ir suprasti. O mokytojai yra geranoriški padėjėjai šiame tobulėjimo kely.

Mokiniai pamokų metu aktyvūs, drąsiai kalba, nesidrovėdami rėsykiais viešai pareikšti, kad tai, ką kalbama mokytojas, jiems jau yra žinoma. Neformali pamokų atmosfera skatina atvirai diskutuoti, tad jos metu aistros kartais gerokai įkaista. Situacija turi suvaldyti pedagogai, vesti diskusiją taip, kad galų gale būtų galima surasti tiesos grūdą. Apskritai, toji diskusijos su autoritetais (nebūtinai šios mokyklos mokytojais, tai gali būti ir pats Kierkegaard...) žavi pašaliečių klausytojų. Matai, kaip vyksta mokinių smegenų „šturmas“, kaip ugdoma jų savarankiška mąstysena, skatinamas natūralus jauno žmogaus troškimas pačiam suprasti, kodėl yra taip, o ne kitaip. Kartais mokiniai, pasibaigus pamokai, patalpą palieka, dar bediskutuodami, eidami valgyti priešpiečių.

O štai valgomajame, visiems susėdus prie stalų, moksleivis iš Kenijos, matyt, jau gerokai prailkęs, čiumpa picą viena ranka, kita nuo jos nurenka alų yvuogę, čėpsi taip, kad girdėti užkandžiuojantiems prie gretimo staliuko. Ką gi? Niekas nebado pirštams, jokių užgaulių replikų. Sunkoka net mintimis tokią epizodą „adaptuoti“ kuriai nors Lietuvos mokyklai be nemalonių pasekmių tokiam žmogui. Apskritai, kalbant apie Lietuvos mokyklas, reiktų pastebėti, kad jose kartais pritrūksta tolerancijos ir pagarbos kitokiems vaikams–linkusiems į vienumą, originalesnėms vienu ar kitu požiūriu, charakterio ypatumais. Vadinamieji „nestandartiniai“ vaikai neretai „permalami“ per tokią unifikavimo mėsma, kad kitas, žiūrėk, atsitiesia, tik praėjus geram laiko tarpui po moky-



N. F. S. GRUNDTVIG SOM GAMMEL

los baigimo ir apdauotos jaunystės „kaip žydėjimas vyšnios“ metus prisimena su nuoskauda ir karteliu.

Bet grįžkime į Brenderup. Mokykloje kartu gyvena ir mokslo jauni žmonės iš įvairių pasaulio šalių, kartu praleidžia laisvalaikį, dalijasi savo unikalia patirtimi, pasakojia vienas kitam apie kraštą, iš kurio atvyko, papročius, tradicijas. Taip neformaliai perduodamos žinios geriau suvokiamos ir išimamos, o ir pats mokymo procesas teikia daug malonumo.

Brenderup folkehojskole dėstomų dalykų sąrašas nėra itin didelis: danų kalba ir kultūra, liaudies muzika, kūnas ir sąmonė, rankų darbai, tarptautiniai klausimai, užklasinė veikla ir kt.

Kartais dalyvaujant pamokoje, pašaliečiui gali atrodyti, kad dėstomos gana elementarios tiesos, pvz., kad ir tam tikrais demokratijos aiškinimo aspektais. Bet, matant užsiėmimą jaunų žmonių iš Afrikos šalių, supranti, kad tam tikras trivalumas, matyt, pateisinamas. Nors, antra vertus, kai pastebi toje pačioje pamokoje pasilaptom žiojavantį europietį, supranti, kad ši pamoka vargu ar duos jam kokios naudos.

Šiek tiek apie jaunimo vakarones. Jų mokiniai labiausiai laukia. Ir ne vien dėl noro pašėlti. Vienam folkehojskole mokinys atsakingas vienas už šalies, iš kurios atvyko, kultūrą, papročius, žaidimų ir, aišku, nacionalinių patiekalų pristatymą. Kito mokinio, jau išvykstančio iš mokyklos, garbei draugai ir mokyklos personalas surengia vakarėlį. Trečiasis „evening party“, atrodė, bus eilinis jaunų danų pamuzikavimas: ekstravagantiškoji ansamblio vokalistė tiek jėgos skiria savo kasdieninei šukuosenai, jog kyla abejonių, ar užteks jai kūrybingumo paties koncerto metu.

Bet gal nuo šio koncerto ir vertėtų pradėti pasakoti apie jaunimo vakarones mokykloje. Daniškojo folkdziazio grupės koncerto susirinko paklausti kone visi mokiniai, nemažai dėstytojų. Susėdo, kaip kam patogiau – ant kėdžių, ant grindų, nuaromis atsiremę į sieną ar vienas į kitą, su vyno taure ar alaus stiklu rankoj. Muzikantai neskubėdami baigia derinti aparatūrą, prieš koncerto pradžią aplink išvaizduojamos scenos teritoriją puslankiu išdėlioja žvakeles. Užgesinamos šviesos.

Muzika klausytojus „pagauja“ iškart. Dainininkės puikus vokalas natūraliai ir subtiliai

įsijipina į bendrą kūrinio skambėjimą – švelnų ir „minkštą“. Apskritai, danų, norvegų folkloras pasižymi melodingumu, lengvumu, giedra. O tą vakarą buvo įdomu išgirsti danų folkloro džiazo interpretaciją. Malonu stebėti ir jaunųjų muzikantų sceninę laikyseną – be arogancijos, demonstratyvaus laisvumo, „atstovavimo“ charizmatiniams jaunimo vadovams.

„Evening party“ buvo skirtas ir vaikinuko iš Somalio išleistuvėms. Susirinkome specialiai tokioms progoms kambaryje, skanavome patiekalą, panašų į lietuviškus tradicinius blynus. Paskui – šnekos, dainos, garsūs iš Rygos atvykusios temperamentingosios Vikos kvatojimas. O vaikinuko iš Somalio didelės akys tą vakarą tapo liūdno liūdno. Dėstytoja Ulla (beje, visose tokiose vakaronėse būtinai dalyvauja vienas ar keli dėstytojai) pakviečia šokiui somalių. Nelengva šokti atsisveikinimo valsa.

Kas stengiasi savo partneriui nenumindyti kojų, bet – mintyse jau nebe liksmybės.

Dėkojame fotografui Vytautui Maželiui

Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas Vilniuje, kuris parengė ir išleido biografinį žinyną *JAV lietuviai 2 dalis*, dabar rengia daugiatomę *Visuotinę lietuvių enciklopediją*, taip pat Muzikos, Technikos, Žemės ūkio, Mažosios Lietuvos enciklopedijas, sulaukę vertingos dovanos. Vienas geriausių JAV lietuvių fotografų portretistų Vytautas Maželis iš Brooklyn, NY, dabar gyvenantis Vilniuje, per savo testatorę Renatą Alinskienę, iš Ridge-wood, tarpininkaujant Antanui Skaisgirui iš Vilniaus, perdavė Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutui daugiau nei 60 portretinių fotografijų. Renata Alinskienė, lankydama Vilniuje, susitiko su instituto direktoriumi Rimantu Kareckiu, Lietuvos istorijos redakcijos vedėju Vytautu Specijūnu, Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto gavo teisę panaudoti fotografijas bet kuriame savo leidžiamame leidinyje, tuo pačiu išpareigojo nurodyti fotografijų autorių, taip pat neperduoti fo-

to grafijų jokiai kitai leidybai, muziejui ar privačiam asmeniui.

Vytautas Maželis per savo ilgą gyvenimą yra nufotografavęs daugybę žymių JAV lietuvių kultūros, mokslo ir meno veikėjų. Jo studijoje, įrengtoje jo gyvenamajame name Brooklyn, lankydavosi garsi aktorė Rūta Lee (Kilmonytė), visuomenės veikėjas Juozas Bačiūnas, poetas Bernardas Brazdžionis, filosofas Juozas Girnius, dailininkas Vytautas Kazimieras Jonauskas, rašytoja Birutė Pukelevičiūtė, dailininkai Anastazija Tamošaitienė, Adomas Varnas, Kazimieras Žoromskis ir daugelis kitų žymių tautiečių. Tai žmonės, kurie po II pasaulinio karo, gelbėdamiesi nuo Lietuvos okupacijos, atsidūrę toli nuo tėvynės, nepailsdami veikė ir tebeveikia, Lietuvos vardą garsindami.

Jo nuotraukų jau buvo spausdinta JAV periodinėje spaudoje, įvairiuose fotoalbumuose, kituose leidiniuose, Lietuvoje išleistame fotoalbume *Užjūrio lietuviai: veidai ir vardai* (1995). Dalis šio vertingo archyvo įgaus antrąjį gyvenimą. Mokslo



Vytautas Maželis Vilniuje Gerontologijos centre.



Grundtvig nuotraukos iš istorinio leidinio.

Pora žodžių apie vyną, alų, apskritai alkoholį šioje mokykloje. Jį mokiniai pagal čia galiojančią tvarką gali vartoti kasdien, bet tik po 6 val. vakaro. Specialiai tam skirtose patalpose. Išskirtiniais atvejais, dalyvaujant arba leidus mokytojai, alkoholis gali būti vartojamas ir kitose patalpose. Nepaisant, atrodytu, tokių liberalių taisyklių, nė karto neteko matyti „padauginusio“ moksleivio. Kaip, beje, ir nė vieno Brenderup miestelio gyventojų.

Bus daugiau

ir enciklopedijų leidybos institutas, leisdamas mokslinę informacinę literatūrą, aprašo daugelį seniau nepelnytai užmirštų ar tendencingai nutylėtų asmenybių. O straipsnius apie juos turėsime galimybę iliustruoti, naudodamiesi šio archyvo lo-biais. Visas archyvas (nes institutui buvo perduotos tik nuotraukos, kurios turėjo po kelis egzempliorius), bus perduotas prof. Jono Račkausko globojamam Pasaulio lietuvių archyvam Čikagoje.

Dabar Vytautas Maželis gyvena labai gražioje Vilniaus vietoje, prie garsiojo Vilniaus Kalvarijų – vieno didžiausių Europoje. Savo buto spintose Vytautas turi didžiulius albumus su darytų fotografijų, kurias laikas nuo laiko vis skaido ir skaido. Su Antanu Skaisgiriui lankydama pas V. Maželį, padėkojau jam už vertingą dovaną, prisiminėme jo paskutines dienas Lietuvoje, prieš pasitraukiant iš Lietuvos 1941 metais, jo išsiskyrimą su mylima žmona, ką tik gimusiu sūnumi, o taip pat ir jo gyvenimą Brooklyn. Vytautas Maželis pokalbyje vis grįždavo prie fotografijų albumo *Užjūrio lietuviai: veidai ir vardai* (jame dar yra fotografų Kazio Dągelos ir Algimanto Kezio fotografijų), kurio spaudos kokybė jis nebuvo patenkintas. Dabar gi, esant kitoms spaudos galimybėms, jis norėtų pakartotinai išleisti šį, gal kiek papildytą naujomis nuotraukomis, albumą. Tikiuosi, kad jam pasiseks įgyvendinti savo planus. O Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas Vilniuje dar kartą dėkoja fotografui Vytautui Maželiui, taip pat ir Renatui Alinskienai, atvežusiai į Lietuvą ir perdavusiai mūsų institutui neįkainojamą dovaną.

Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutui Vilniuje. Menotyro redakcijos vedėja Vilija Kneitiene